

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77: 30

med anledning av propositionen 1976/77: 55 om folkhögskolan
jämte motioner

Propositionen

Sedan regeringen i propositionen 1976/77: 100 bilaga 12 under punkterna F 8—F 10 beräknat medel för Bidrag till driften av folkhögskolor, Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor samt Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor har regeringen i propositionen 1976/77: 55 (utbildningsdepartementet) — efter föredragning av statsrådet Wikström — föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för en reformering av folkhögskolan som förordats i propositionen,
2. godkänna de principer för statsbidrag till driften av folkhögskolor som förordats i propositionen,
3. besluta om inrättande av en lånefond för byggnadsarbeten vid folkhögskolor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
4. till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 224 497 000 kr.,
5. godkänna att medel som vid utgången av budgetåret 1976/77 kvarstår på de nuvarande reservationsanslagen Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor och Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor överföres till det nya förslagsanslaget,
6. till Lånefonden för byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kr.

I propositionen föreslås på grundval av bl. a. ett betänkande från 1973 års folkhögskoleutredning vissa förändringar av folkhögskolans organisation. Vidare föreslås ett nytt statsbidragssystem för folkhögskolan.

Verksamheten i folkhögskolan bör enligt propositionen så långt det är möjligt ha som utgångspunkt kursdeltagarnas livssituation. Målet är såväl att främja deltagarnas personliga och sociala utveckling som att ge dem sådana kunskaper som de behöver för att bl. a. aktivt kunna påverka arbetsliv och samhälle. Det övergripande målet bör även i fortsättningen vara att främja allmän medborgerlig bildning.

Nuvarande bestämmelser om indelning i årskurser och om obligatoriska ämnen föreslås utgå. För att garantera ett minimum av längre kurser föreslås att varje folkhögskola varje år skall anordna minst två i tiden inte sammanfallande 15-veckorskurser med minst 20 deltagare. Samtidigt föreslås att minimitiden för kortare kurser sänks från fem till två dagar.

Nuvarande resurser för vissa folkhögskolors kontaktverksamhet med

övrigt folkbildningsarbete, bl. a. de s. k. kombinerade tjänsterna, bör enligt propositionen slås samman och fördelas på samtliga folkhögskolor. Samtidigt föreslås ökade medel utgå för kontaktverksamhet.

Bidragen till skolornas administration föreslås höjda med 4 milj. kr.

I syfte att främja samarbetet med studieförbund eller annan organisation eller institution föreslås nya regler för kurser förlagda utanför folkhögskolans lokaler.

Den önskvärda samverkan mellan olika grupper vid skolorna föreslås i första hand knytas till tre organ: styrelse, lärarråd och kursråd.

Systemet med filialfolkhögskolor avvecklas. Filialfolkhögskolorna bör antingen betraktas som kurser förlagda till annan ort eller bli självständiga. Folkhögskoleverksamheten i Göteborg och i Mariannelund föreslås erhålla statsbidrag som självständiga folkhögskolor fr. o. m. den 1 juli 1977.

Det särskilda stödet till skolorna för att underlätta de handikappades studier föreslås höjt med 2,3 milj. kr.

För musikundervisning föreslås en bidragsförstärkning i form av högre lärartäthet än vid vanliga kurser samt en ökad undervisningsvolym. Samtidigt föreslås att stödet fördelas på flera skolor än hittills. Även stödet till fritidsledarutbildningen föreslås höjt.

Möjligheter till behörighet för anställning som rektor och lärare bör öppnas för sådana personer som genom annan utbildning än den sedvanliga skaffat sig för tjänsten tillräckliga kunskaper och färdigheter.

Resurser för kurativ verksamhet och studie- och yrkesorientering samt för skolhälsovård föreslås tillkomma samtliga skolor.

Statens stöd till folkhögskolorna bör i fortsättningen utgå oberoende av huvudmannaskap och endast relateras till verksamhetens omfattning. För att möjliggöra en sådan övergång föreslås en höjning av statsbidraget med 5,7 milj. kr.

En helt ny konstruktion av statsbidraget föreslås. Den föreslagna konstruktionen medför dels att resurserna kan användas på ett friare sätt vid skolorna, dels att det administrativa arbetet avsevärt förenklas såväl vid skolorna som hos skolöverstyrelsen (SÖ). Den innebär att statens bidrag — med några få bidragsposter undantagna — beräknas enligt en schablonmetod knuten till lärarlönekostnaden. En viss del av en sådan lärarlönekostnad utgår per elevvecka. Skolan får sedan i princip avgöra hur medlen skall användas.

Resurser motsvarande nu utgående sanerings- och byggnadsbidrag föreslås ingå i schablonbidraget. För att mildra effekterna av att byggnadsbidraget fördelas på samtliga skolor föreslås övergångsbestämmelser, som är avsedda att gälla för de folkhögskolor som redan har framskridna byggnadsplaner.

I syfte att underlätta skolornas lånemöjligheter vid byggnadsarbeten föreslås att en statlig lånefond inrättas.

De föreslagna reformerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1977.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden vid riksmötet 1976/77

1976/77: 988 av herr Werner m. fl. (vpk) — i motionen hänvisas till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1976/77: 985 — såvitt gäller yrkandet 1 att riksdagen uttalar att åtgärder bör vidtas för att inrätta särskilda kortare kurser för invandrare vid landets folkhögskolor, främst i ämnena svenska och samhällskunskap, med sikte på en successiv utvidgning av ämnesområdena,

1976/77: 990 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandet 2 att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om inrättande av ett zigenskt kulturcentrum och zigensk folkhögskola i enlighet med vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1976/77: 989.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1976/77: 1423 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s, c, m, fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att Solviks folkhögskola fr. o. m. den 1 juli 1977 bör erhålla ställning som självständig statsunderstödd folkhögskola,

1976/77: 1424 av herr Bladh (s) vari yrkas att i motionen nämnt reservationsanslag, 3 425 000 kr., omvandlas till förslagsanslag för extra förstärkningsåtgärder för handikappades folkhögskolestudier,

1976/77: 1425 av herr Johansson i Jönköping m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå propositionen 1976/77: 55 i vad avser normeringssystem och studieomdömen,

1976/77: 1426 av herr Olsson i Edane m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen uttalar sig för att Estetiska folkhögskolelinjen Kyrkerud och folkhögskoledelen vid Kristinehamns Praktiska Skola från den 1 juli 1977 ombildas till självständiga folkhögskolor,

1976/77: 1427 av herr Stridsman m. fl. (c, s, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att folkhögskolor med speciallinje för kombinationen studier-idrott ges möjlighet att anta sökande som fyllt 16 år till sådana kurser om minst 15 veckors längd utöver kvoten om 5 % av antalet studerande,

1976/77: 1428 av herr Andréasson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att extrastöd skall utgå till språkligt handikappade i enlighet med folkhögskoleutredningens förslag,

1976/77: 1429 av herrar Björk i Gävle (c) och Fransson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att folkhögskolorna får rätt att till kurser om högst tre veckor, förlagda i huvudsak till skolans egna lokaler och

anordnade i samarbete med barn- och ungdomsorganisation, anta elever som fyllt minst 14 år,

1976/77: 1430 av fru Eliasson (c) och fru Odelsparr (c) vari yrkas att riksdagen uttalar att särskilda omdömen i estetiska eller andra speciella ämnen eller ämnesgrupper skall få ges på vissa speciallinjer efter SÖ:s prövning,

1976/77: 1431 av herr Hellström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att filialen till S:t Eriks folkhögskola i Tallkrogen ombildas till en självständig folkhögskola,

1976/77: 1432 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Korpås (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att förslaget om normeringsinstrument för folkhögskolan avslås,

1976/77: 1433 av fru Johnsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1976/77: 55 beslutar att i motionen berörda elever räknas till de handikappgrupper för vilka äskats ett med 50 % förhöjt schablonbidrag,

1976/77: 1434 av herr Jonasson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala

1. att folkhögskolorna ges möjlighet att erhålla arrangemangsbidrag för kulturprogram ur den kvot som är avsedd för "andra organisationer",

2. att den föreslagna minimi-inackorderingsavgiften betraktas som ett riktmärke och inte som ett tvingande villkor,

3. att kommunernas rätt att ge stipendier inte inskränks,

4. att folkhögskolorna också i fortsättningen i vissa fall får rätt att ge omdömen efter kurser kortare än 30 veckor,

1976/77: 1435 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Karl Bengtsson i Varberg (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att gruppen språkligt handikappade får räknas med i den grupp som enligt propositionen 1976/77: 55 under en försöksperiod av tre år skall få räkna varje handikappelevvecka som 1,5 vid beräkningen av bidragsunderlaget,

1976/77: 1436 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c, s, m, fp) vari yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1976/77: 55 som sin mening uttalar att filialfolkhögskolan i Eskilstuna erhåller ställning som självständig folkhögskola fr. o. m. den 1 juli 1977,

1976/77: 1437 av fröken Littmarck (m) vari yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1976/77: 55 om folkhögskolan beslutar att

1. det belopp, som ställs till skolöverstyrelsens förfogande för förstärkningsåtgärder där schablonen 1,5 för varje handikappelevvecka vid

beräkning av bidragsunderlaget inte räcker; skall föras upp som förslagsanslag,

2. de skolor som har särskilda kurser för vuxna språkligt handikappade skall få räkna dessa elever som andra handikappade för att därmed komma i åtnjutande av den förmånligare elevveckoberäkningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77: 1438 av fröken Nilsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att extrastödet till folkhögskolornas handikappundervisning även måtte omfatta språkligt handikappade,

1976/77: 1439 av herr Rydén (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att kravet på minst en vinterkurs av samma tidslängd som för närvarande bibehålls i folkhögskoleförordningen,

1976/77: 1440 av herr Sundman (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 175 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 224 672 000 kr.,

1976/77: 1441 av herr Wachtmeister i Johannishus (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande rätt att anordna ämneskurser upp till tre veckors längd för 14—15-åringar vid folkhögskola i samarbete med ungdomsorganisation,

1976/77: 1442 av herr Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om en ny utredning om folkhögskolans framtid, varvid även bör beaktas förstärkt statligt stöd till folkhögskolan,

2. uttalar att i det kommande förslaget till folkhögskolelag bör stadgas om en förlängning av de långa kurserna till 30 veckor,

3. uttalar sig för ett demokratiskt inflytande inom folkhögskolan, i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. uttalar att studieomdömena bör avskaffas inom folkhögskolan och att i fortsättningen endast intyg om genomgången kurs bör avges,

5. beslutar avvisa propositionen 1976/77: 55 i vad gäller normeringsinstrument,

6. uttalar att skolöverstyrelsen bör ges möjlighet att utöva kontroll över dimensioneringen av fritidsledarutbildningen,

7. beslutar att ett stöd för språkligt handikappade elever skall utgå med en lärartäthet av 4,0 lärartimmar per elevvecka.

Utskottet

På grundval av folkhögskoleutredningens huvudbetänkande (SOU 1976: 16) Folkhögskolan läggs i den förevarande propositionen fram

förslag som innebär dels att friheten för skolan att själv utforma sin verksamhet inom ramen för en fastställd allmän målsättning skall bestå och i vissa avseenden vidgas, dels att det statliga stödet till folkhögskolorna i betydande grad skall ökas.

Folkhögskoleutredningen har tidigare avlämnat delbetänkandet (Ds U 1974: 11) Folkhögskolans fritidsledarutbildning (prop. 1975: 14, UbU 1975: 12, rskr 1975: 123) samt rapporterna (Ds U 1974: 9 och 10) Folkhögskoleelever och (Ds U 1975: 17) Folkhögskolan och dess lärare. Numera har utredningen även avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1977: 8) Folkhögskolan 2. Detta betänkande remissbehandlas för närvarande.

Enligt motionen 1976/77: 1442 är det genomförda utredningsarbetet inte tillfyllest. Motionärerna föreslår (yrkandet 1) att riksdagen hos regeringen hemställer om en *ny utredning* om folkhögskolans framtid, vilken utredning också skall ha att lägga fram förslag om ett förstärkt statligt stöd till folkhögskolan.

Utskottet kan inte ansluta sig till förslaget om en ny utredning. Utskottet hävdar att folkhögskolornas intressen bäst främjas genom att riksdagen nu fattar ett reformbeslut beträffande folkhögskolan vilket bl. a. innebär att det höjda statsbidraget kan utgå fr. o. m. nästa budgetår. Utskottet avstyrker alltså yrkandet 1 i motionen 1976/77: 1442.

Det finns för närvarande 108 *statsunderstödda folkhögskolor* och sex filialfolkhögskolor. Med hänsyn till huvudmannaskapet brukar folkhögskolorna indelas i tre grupper: länstingsskolor, stödföreningsskolor och rörelseskolor.

Föredragande statsrådet anser i likhet med folkhögskoleutredningen att nu existerande filialfolkhögskolor skall upphöra och antingen bli självständiga folkhögskolor eller drivas som externa kurser. I detta sammanhang föreslår regeringen att folkhögskoleundervisningen i Göteborg fr. o. m. den 1 juli 1977 skall med statsbidrag få bedrivas som en självständig folkhögskola i externatform med Göteborgs kommun som huvudman samt att den folkhögskoleundervisning som Kaggeholms folkhögskola bedriver i Mariannelund i Jönköpings län skall med statsbidrag få bedrivas som en självständig folkhögskola med Stiftelsen Kaggeholms folkhögskola som huvudman fr. o. m. den 1 juli 1977. Av propositionen framgår att skolöverstyrelsen skall få i uppdrag att lägga fram förslag om vilka av de övriga filialfolkhögskolorna som bör kunna bli självständiga och vilka som bör drivas som externa kurser.

Skäl kan anföras mot att riksdagen nu, innan resultatet av skolöverstyrelsens utredningsarbete föreligger, fattar beslut i fråga om folkhögskoleundervisningen i Göteborg och i Mariannelund. Utskottet har emellertid funnit sig böra förorda att riksdagen biträder regeringens förslag, men är inte berett tillstyrka bifall till yrkandena om nya självständiga

folkhögskolor i motionerna 1976/77: 1423, 1976/77: 1426, 1976/77: 1431 och 1976/77: 1436.

I motionen 1976/77: 990 (yrkandet 2) framhålls angelägenheten av att den zigeniska kulturen hålls levande inom den zigeniska folkgruppen. Motionärerna anser att det bör upprättas ett zigeniskt kulturcentrum och i anslutning till detta en zigenisk folkhögskola. Utskottet anser att särskilda folkhögskolor för olika minoritetsgrupper inte bör byggas upp såvitt inte speciella skäl motiverar det. Tillräckliga skäl anser utskottet inte anförda för en zigenisk folkhögskola. Skulle en sådan folkhögskola byggas upp får frågan om statsbidrag till den prövas i sedvanlig ordning.

Med anledning av förslaget i samma motionsyrkande om ett zigeniskt kulturcentrum erinrar utskottet om att jämlikhet, valfrihet och samverkan genom beslut av 1975 års riksdag (prop. 1975: 26, InU 1975: 6 och rskr 1975: 160) fastslagits som mål för minoritetspolitiken i stort. Jämlikhetsmålet innebär vidare att minoritetsgrupper skall ha möjlighet att ge uttryck för en egen språklig och kulturell identitet inom ramen för en intressegemenskap som omfattar hela samhället. Utskottet anser inte att vad som anförts i motionen 1976/77: 989 utgör tillräckligt underlag för riksdagen att i enlighet med yrkandet 2 i motionen 1976/77: 990 hos regeringen begära förslag om inrättande av ett zigeniskt kulturcentrum. Utskottet vill emellertid tillfoga att frågan om behovet, arten och omfattningen av eventuella särskilda åtgärder till stöd för den zigeniska kulturen ligger inom statens kulturråds ansvarsområde.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkandet 2 i motionen 1976/77: 990.

Föredragande statsrådet anser att man i formuleringen av *folkhögskolans mål* bör bibehålla det uttryck som vunnit hävd inom skolformen, nämligen att den skall ge allmän medborgerlig bildning, dvs. skolornas strävan skall vara att medverka till både elevernas personlighetsutveckling och deras sociala utveckling.

Utskottet ansluter sig till denna uppfattning. Som föredragande statsrådet framhåller ger folkhögskolans frihet att välja målgrupper och att utforma kursplaner skolan stora möjligheter att möta växande behov hos utbildningssökande. Utskottet är också ense med föredragande statsrådet om vad denne anför i fråga om folkhögskolans förhållande till andra utbildningsformer, men vill särskilt stryka under att folkhögskolan i första hand skall tillgodose vuxna människors utbildningsbehov.

Av det anförda följer att utskottet delar folkhögskoleutredningens och föredragande statsrådets uppfattning att folkhögskolan inte bör erbjuda yrkesutbildning och yrkesfortbildning på områden där andra utbildningsformer av samhället fått uppgifter och resurser. Vad gäller folkhögskolornas *fritidsledarutbildning* vill utskottet erinra om riksdagens beslut år 1975 (prop. 1975: 14, UbU 1975: 12, rskr 1975: 123). Beslutet innebar

bl. a. att dimensioneringen beräknades till 500 elever per årskurs. Några andra sätt att styra dimensioneringen än att låta det av riksdagen beslutade tilläggsbidraget på 700 kr. per elev och läsår utgå endast för nämnda 500 elevplatser ansågs inte nödvändiga. Antalet studerande har i praktiken blivit större. Föredragande statsrådet är inte beredd att nu förorda andra åtgärder för att styra dimensioneringen utan anser att i första hand huvudmän och skolor bör känna sin del av ansvaret för balansen mellan utbildningsvolymen och arbetsmarknadens fortsatta behov.

Skolöverstyrelsen har fått i uppdrag att noga följa utvecklingen av behovet av fritidsledare och att bistå folkhögskolorna med råd i fråga om dimensioneringen. Med erinran härom avstyrker utskottet yrkandet 6 i motionen 1976/77: 1442. Utskottet har emellertid den uppfattningen att speciella åtgärder kan behöva övervägas om inte huvudmän och skolor bättre följer intentionerna i riksdagens beslut från år 1975.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att någon längre grundutbildning för *kulturförmedlare* inte bör anordnas vid folkhögskolorna utan att insatserna i detta avseende bör begränsas till kortare kurser för dem som gör frivilliga insatser på kulturområdet och till fortbildnings- och vidareutbildningskurser.

För att öka möjligheterna att på folkhögskolorna anordna kulturprogram, såväl för skolsamhällets som för närsamhällets folk, finner utredningen det önskvärt, att folkhögskolorna själva får möjlighet att erhålla arrangemangsbidrag för kulturprogram. Sådana bidrag utgår för närvarande i en kvot till folkbildningsorganisationer och i en annan kvot till andra organisationer. Utredningen föreslår att folkhögskolorna får möjlighet att erhålla arrangemangsbidrag ur den kvot som är avsedd för andra organisationer. Föredragande statsrådet har inte biträtt förslaget.

I motionen 1976/77: 1434 (yrkandet 1) anfördes att det är värdefullt för folkhögskolorna att ha egna möjligheter att söka arrangemangsbidrag, framför allt för att få fullständig frihet att välja inriktning på kulturprogrammen.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att kulturprogram förläggs till folkhögskolorna, men är nu inte berett förorda att bestämmelserna för arrangemangsbidrag ändras, varför utskottet avstyrker yrkandet 1 i motionen 1976/77: 1434. Utskottet erinrar om vad föredragande statsrådet anför om vissa skolors möjligheter att redan i dag få del av dessa bidrag genom sin huvudman.

Enligt 1958 års folkhögskoleförordning skall en folkhögskola årligen anordna antingen både vinterkurs och sommarkurs eller enbart vinterkurs. Vinterkursen skall som regel omfatta 22—30 veckor och i den skall ingå vissa obligatoriska ämnen. Den får inte vara kortare än 21 veckor. *Kursorganisationen* har under det senaste decenniet kommit att utvecklas efter delvis andra linjer än vad som är föreskrivet. Sommar-

kurserna har helt försvunnit och vinterkurserna är numera vid praktiskt taget alla skolor 30—34 veckor långa.

Parallellt med den traditionella vinterkursen förekommer ämneskurser. Undervisningen i ämneskurs skall vara samlad kring visst ämne eller viss ämnesgrupp. Några obligatoriska ämnen finns således inte i denna kurstyp. I den officiella statistiken har kurser om minst 30 veckors längd förts samman till en grupp, s. k. långa ämneskurser. Huvuddelen av de långa ämneskurserna har formen av speciallinjer på musikens, bildkonstens, konsthantverkets och dramatikers område.

Enligt propositionen är det inte längre befogat att upprätthålla indelningen i olika slags kurser. Nuvarande bestämmelser om indelning i årskurser och om obligatoriska ämnen föreslås också bli slojade. Utskottet har inget att erinra häremot eller mot att minimitiden för kortare kurser sänks från fem till två dagar.

För att garantera ett minimum av längre kurser föreslås att varje folkhögskola varje år skall vara skyldig att anordna minst två i tiden inte sammanfallande 15-veckorskurser. I motionen 1976/77: 1439 hemställs att kravet på minst en vinterkurs om 21 veckor skall bibehållas. Motionären menar att de långa vinterkurserna är en förutsättning för att folkhögskolorna på rätt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter. I motionen 1976/77: 1442 (yrkandet 2) anförs att kärnan i skolans verksamhet måste utgöras av långa kurser om 30 veckor för att inte folkhögskolorna skall förvandlas till kurs- och konferenshotell.

Med anledning av motionsyrkandena vill utskottet först påpeka, att föredragande statsrådet inte anslutit sig till folkhögskoleutredningens förslag om begränsning av kravet på kurslängd till att gälla minst en kurs årligen om minst 15 veckors varaktighet. I förhållande till utredningens förslag och nu gällande bestämmelser utökas i propositionen kravet på kurslängd så att kurstiden under ett arbetsår alltid blir minst 30 veckor. Denna kurstid skall emellertid kunna delas upp på två i tiden inte sammanfallande 15-veckorskurser. Vidare bör påpekas att det även i framtiden kommer att stå folkhögskolan fritt att anordna t. ex. en sammanhängande kurs om 30 veckors längd eller mer.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1976/77: 1439 och yrkandet 2 i motionen 1976/77: 1442.

I motionen 1976/77: 988 begärs ett uttalande om att åtgärder bör vidtas för att inrätta särskilda kortare kurser för invandrare vid landets folkhögskolor, främst i ämnena svenska och samhällskunskap, med sikte på en successiv utvidgning av ämnesområdena.

Utskottet har i tidigare under innevarande riksmöte avgivna betänkanden ganska utförligt behandlat olika aspekter på invandrarnas studiesituation. I detta sammanhang vill utskottet uttrycka förhoppningen att de ökade statsbidragen till folkhögskolans verksamhet bl. a. skall kunna resultera i ett ökat utbud av för invandrare speciellt tillrättalagda

kurser. Utskottet utgår alltså från att syftet med yrkandet 1 i motionen 1976/77: 988 skall komma att bli tillgodosett. Yrkandet bör därför kunna avslås av riksdagen.

I vad det gäller *åldersgränser* föreslås i propositionen att 18-årsgränsen skall bibehållas som huvudprincip för antagning till folkhögskola. Föredragande statsrådet anser att en skolas styrelse, då särskilda skäl föreligger, skall få anta sökande som fyllt 16 år till kurser om minst 15 veckors längd inom en kvot av högst 5 procent av antalet studerande. I likhet med folkhögskoleutredningen anser föredragande statsrådet vidare att skolöverstyrelsen skall kunna medge att 16-åringar antas till kurser av kortare varaktighet än 15 veckor.

Folkhögskoleutredningen har ansett det önskvärt att även ungdomar under 16 år kan delta i vissa kurser. Utredningen har därför föreslagit, att skolorna skall få rätt att till kurser av högst tre veckors längd, förlagda i huvudsak till skolornas egna lokaler och anordnade i samarbete med barn- och ungdomsorganisation, anta elever som fyllt minst 14 år. Föredragande statsrådet har inte biträtt detta förslag. Utredningens ifrågavarande förslag tas upp i motionerna 1976/77: 1429 och 1976/77: 1441, i vilka båda motioner man anser att förslaget bör genomföras.

Folkhögskolorna skall i första hand tillgodose de vuxnas studiebehov och utskottet anser att skäl kan anföras mot att öppna folkhögskolorna för nya ålderskategorier. Utskottet vill emellertid förorda att skolorna tills vidare under en försöksperiod om tre år ges möjlighet att i samarbete med ungdomsorganisation på skolorten och i skolans lokaler anordna kurser om högst tre veckors längd till vilka får antas elev som fyllt minst 14 år. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77: 1429 och 1976/77: 1441 som sin mening ger rekommendationen till känna vad utskottet anfört.

Utskottet är vidare — mot bakgrund av vad flera remissinstanser anfört — ense med föredragande statsrådet om att möjligheterna att ge åldersdispens såvitt gäller kurser om minst 15 veckors längd bör vara starkt begränsade. Utskottet har därför inget att erinra mot att kvoten som föreslås i propositionen bestäms till högst 5 procent av antalet studerande. Samtidigt anser emellertid utskottet att skolöverstyrelsen om särskilda skäl föreligger, t.ex. stor ungdomsarbetslöshet, bör kunna medge ett något högre antal. Däremot anser utskottet det inte motiverat med någon generell särregel i fråga om utbildningslinjer i vilka idrottsträning och studier kombineras. Utskottet avstyrker därför motionen 1976/77: 1427.

I fråga om folkhögskolans verksamhetsformer konstaterar folkhögskoleutredningen att *internatet* fortfarande spelar en viktig roll inom folkhögskolan men också att dess betydelse av olika skäl håller på att förändras. Föredragande statsrådet menar att ett väl fungerande internat

är en tillgång för skolmiljön i dess helhet. Avsikten är att en undersökning skall göras beträffande hur internatsituationen kan utnyttjas på bästa sätt.

Folkhögskoleutredningen har undersökt folkhögskolornas inackorderingskostnader och konstaterar att subventioneringen av kursdeltagarnas kostnader har ökat sedan år 1965 liksom att skillnaden mellan avgifter på rörelseskolor och landstingsskolor ytterligare har ökat. Utredningen har föreslagit att en på visst sätt beräknad minimiavgift skall vara villkor för statsbidrag. Föredragande statsrådet ansluter sig till förslaget, och även utskottet anser att det bör genomföras. Højningen av inackorderingsavgifterna bör enligt propositionen inte genomföras under pågående kurs utan exempelvis vid arbetsårets början. Utskottet anser för sin del att ifrågakarande nya statsbidragsvillkor bör vara uppfyllt såvitt gäller kurs som startar den 1 januari 1978 eller senare.

Utskottet har funnit att i motionen 1976/77: 1434 inte anförts tillräckliga skäl för att det i särskilda fall skall vara möjligt att ta ut endast en lägre avgift. Utskottet avstyrker därför yrkandet 2 i denna motion.

Det i samma motion framförda yrkandet 3 beträffande *stipendier* avstyrker utskottet, då det såvitt utskottet kunnat finna inte i propositionen anförts något som motiverar att riksdagen i detta sammanhang gör något uttalande i stipendiefrågan.

Det är enligt propositionen angeläget att varje folkhögskola tillämpar de former för *intern samverkan* som lämpar sig bäst med hänsyn till skolans speciella karaktär och elevkårens sammansättning. Utredningen har ansett sig böra lägga fram förslag om tre organ för samverkan som skall finnas vid alla skolor, nämligen styrelse, lärarråd och kursråd. Föredragande statsrådet ansluter sig till förslaget, som emellertid möter invändning i motionen 1976/77: 1442 (yrkandet 3). Motionärerna framhåller att det är en traditionell hierarkisk beslutsstruktur som propositionen förordar. Styrelsen bör vara politiskt sammansatt om det inte är fråga om en rörelsefolkhögskola. Lärarråd och kursråd bör ersättas av ett genom val utsett beslutandeorgan representerande elever, lärare och övrig personal.

Utskottet anser att folkhögskoleutredningens förslag är väl underbyggt och har av vad som anförts i motionen 1976/77: 1442 inte blivit övertygat om att det i motionen föreslagna alternativet öppnar bättre möjligheter för de studerande och de anställda att påverka och ta ansvar för sin skolsituation. Utskottet avstyrker därför yrkandet 3 i motionen 1976/77: 1442.

Enligt 17 § i folkhögskoleförordningen kan, om skolans styrelse så beslutar, åt elev på hans begäran utdelas ett *studieomdöme*. I framtiden bör enligt propositionen gälla detsamma i fråga om studerande som under minst 30 veckor följt en folkhögskolas kurser. I de fall en studerande

bytt folkhögskola efter 15 veckor och efter ytterligare 15 veckor vid en annan skola där begär omdöme, bör sådant omdöme kunna utdelas av den senare skolan efter samråd med den förra. Omdömet användbarhet som urvalsgrund till högre studier motiverar, enligt föredragande statsrådets mening, ett bibehållande av nuvarande fyra grader: mindre god, god, mycket god, utmärkt. I likhet med folkhögskoleutredningen anser föredragande statsrådet att det skall förekomma endast ett sammanfattande omdöme om den studerandes förmåga att bedriva studier. Särskilda omdömen, t. ex. i musik, skall alltså inte kunna ges. Skolöverstyrelsen skall få i uppdrag att utveckla ett normeringsinstrument. Syftet med detta är att det skall vara lärarråden till hjälp vid bedömningen hur den egna skolans elevkår förhåller sig till riksgenomsnittet.

I motionen 1976/77: 1425 framhålls att det måste vara en strävan att slopa alla slag av graderade betyg och omdömen i skola och utbildning. Enligt motionärernas mening finns det anledning att i fråga om folkhögskolan pröva om inte ett system med intyg om genomgången kurs, kombinerat med en förstärkt studievägledning inom varje skola, kan ersätta studieomdömena. Motionärerna yrkar att riksdagen skall avslå propositionen i vad den avser studieomdömen och normeringssystem. I motionen 1976/77: 1442 (yrkandena 4 och 5) framförs samma uppfattning. Förslaget om ett normeringsinstrument har enligt motionen 1976/77: 1432 mötts med så stark kritik framför allt från eleverna att det bör avslås av riksdagen.

Vad först beträffar studieomdömen bör erinras om att riksdagen så sent som år 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) accepterat omdömet som merit vid urval till högre studier och att elever från folkhögskolan har sin egen urvalsgrupp. Utskottet är för sin del inte berett att nu förorda någon ändring i detta avseende eller att i fråga om studerande vid folkhögskola förorda en särbestämmelse som kan innebära att deras tillträdesmöjligheter till högskolestudier försvåras. Utskottet avstyrker därför motionen 1976/77: 1425 såvitt den gäller studieomdömen och yrkandet 4 i motionen 1976/77: 1442. Utskottet erinrar om att det är skolans styrelse som har att besluta om huruvida omdöme över huvud taget skall ges vid skolan. Studieomdöme skall vidare endast få utdelas till elev som begär det. Någon i förhållande till propositionen utökad möjlighet att ge studieomdömen kan utskottet inte acceptera, varför utskottet avstyrker även motionen 1976/77: 1430 och yrkandet 4 i motionen 1976/77: 1434.

Avsikten är att normeringsinstrumentet — i form av grupprovet — skall ställas till de skolors förfogande som avger studieomdömen. Enligt folkhögskoleutredningens förslag skall det vara ett grupptest som genomgås vart tredje, eventuellt vart femte år. Utskottet kan inte dela uppfattningen att det måste vara till nackdel för folkhögskolan och dess elever att det finns tillgång till ett normeringsinstrument som kan tjäna till

ledning då studieomdömet skall bestämmas. Utskottet är medvetet om att normeringsinstrumentet förutsätter medverkan från eleverna och att vissa svårigheter kan vara förknippade med normeringsinstrumentet. Utskottet vill emellertid erinra om att inom andra skolformer används motsvarande system.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1976/77: 1425 i vad den gäller normeringsinstrumentet samt motionerna 1976/77: 1432 och 1976/77: 1442 yrkandet 5.

Utskottet övergår nu till att behandla förslaget om *ny konstruktion av statsbidraget* till folkhögskolor.

Förslaget innebär att statens bidrag — med vissa undantag — beräknas enligt en schablonmetod knuten till lärarlönekostnaden. Resurser motsvarande nu utgående sanerings- och byggnadsbidrag föreslås ingå i schablonbidraget. För att mildra effekterna av att det nuvarande särskilda byggnadsbidraget går upp i det nya schablonbidraget skall de folkhögskolor som nu förberett sig för att få bygga med statsbidrag och vilkas ansökningar om prövning av lokalbehovet inkommit till skolöverstyrelsen före den 1 oktober 1976 få möjlighet till byggnadsbidrag enligt i huvudsak hittills gällande bestämmelser. I syfte att underlätta skolornas lånemöjligheter vid byggnadsarbeten föreslås att en statlig lånefond inrättas.

Det föreslagna schablonbidraget är utformat så att den enskilda folkhögskolans statsbidrag bestäms av det antal elevveckor per år skolan i fråga kan tillgodoräkna sig. För att motverka att folkhögskolorna växer sig alltför stora föreslås ett avtrappningssystem av innebörd att varje elevvecka mellan 5 100 och 7 500 skall reduceras med 20 procent i bidragshänseende och antalet elevveckor därutöver ännu mera.

Vissa delar av skolornas verksamhet kräver en större lärartäthet än andra. Detta har lett till att i dag extra resurser ges bl. a. för vissa musikutbildningar och för handikappade.

I vad gäller extra stöd till musikundervisning föreslås detta i fortsättningen utgå för totalt 25 000 elevveckor. Det skall ankomma på skolöverstyrelsen att avgöra vilka skolor som skall komma i åtnjutande av extrabidrag och för hur många elevveckor. Detta antal multipliceras med bidragskoefficienten 1,5 — för undervisning som inte är berättigad till extra bidrag är bidragskoefficienten 1,0 — och det så erhållna nya och högre antalet elevveckor bildar utgångspunkt för statsbidragsberäkningen.

När det gäller det extra stödet till handikappade föreslås att under en treårig försöksperiod varje handikappelevvecka vid beräkningen av bidragsunderlaget får räknas som 1,5 och att därutöver ett belopp av 3 425 000 kr. per budgetår ställs till skolöverstyrelsens förfogande för förstärkningsåtgärder där schablonens extrabidrag inte räcker. Enligt

regeringens förslag skall skolornas åtgärder för språkligt handikappade elever inte berättiga till extra stöd.

Kostnaderna för schablonbidraget beräknas till totalt 208 547 000 kr.

Under det nya förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. föreslås att det därutöver anvisas medel för bidragsändamål som ej är inräknade i schablonen, nämligen bidrag till tjänstledighetslöner och kallortstillägg 3 750 000 kr., till fritidsledarutbildning 840 000 kr., till musikinstruktörs- och musikpedagogutbildning 3 335 000 kr., till Samernas folkhögskola och Finska folkhögskolan 700 000 kr., till ämneskurser i samiska språk och sameslöjd vid Samernas folkhögskola 100 000 kr., till särskilt övergångsbidrag till byggnadsarbeten 3 milj. kr., till övergångstjänster för rektorer 300 000 kr., till åtgärder för att lösa lärares anställningsproblem vid vikande elevunderlag 500 000 kr. samt till extra förstärkningsåtgärder för handikappades folkhögskolestudier 3 425 000 kr. eller sammanlagt 15 950 000 kr.

Den i propositionen föreslagna förändringen av folkhögskolornas statsbidragssystem finner utskottet ändamålsenlig, varför utskottet tillstyrker densamma med följande ändring och tillägg.

Utskottet anser i likhet med folkhögskoleutredningen att extrastöd skall utgå även för språkligt handikappade elever. Det torde få ankomma på skolöverstyrelsen att utfärda erforderliga anvisningar. Utskottet föreslår sålunda att riksdagen tillstyrker motionerna 1976/77: 1428, 1976/77: 1433, 1976/77: 1435, 1976/77: 1437 yrkandet 2, 1976/77: 1438 och 1976/77: 1442 yrkandet 7.

Däremot kan utskottet inte tillstyrka att maximeringen av bidragssumman till extra förstärkningsåtgärder för handikappades folkhögskolestudier slopas. Utskottet avstyrker därför motionen 1976/77: 1424 och yrkandet 1 i motionen 1976/77: 1437 och tillstyrker regeringens förslag i detta avseende.

För närvarande erhåller folkhögskolorna statsbidrag till täckande av kostnaderna för nedsättning inom vissa gränser av rektors undervisningsskyldighet. Utskottet utgår från att skolöverstyrelsen i fortsättningen skall kunna medge nedsättning i samma utsträckning som nu och att statsbidrag kommer att utgå även i fortsättningen.

Nordens folkhögskola, Biskops-Arnö, kommer fr. o. m. den 1 juli 1977 i likhet med alla andra nu statsbidragsberättigade folkhögskolor att kunna erhålla statsbidrag enligt det nya bidragssystemet, vilket torde innebära viss förbättring. Enligt särskilt avtal med staten uppbär skolan vissa smärre ränteinkomster. Någon indragning av dessa inkomster är såvitt utskottet har sig bekant inte planerad. De ligger som anförs i propositionen utanför schablonen.

I motionen 1976/77: 1440 föreslås att under förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för nästa budgetår skall anvisas

175 000 kr. utöver vad regeringen förordat och att detta belopp skall som extra statsunderstöd lämnas till Biskops-Arnö. Utskottet, som erinrar om principen att även en skolas huvudman skall lämna ekonomiska bidrag till skolan, är för sin del inte berett tillstyrka att riksdagen under det nu aktuella förslagsanslaget anvisar medel för att möjliggöra en ytterligare utökad bidragsgivning till nämnda folkhögskola. Utskottet avstyrker alltså motionen 1976/77: 1440.

Regeringens *anslagsberäkningar* har inte heller i övrigt givit utskottet anledning till ändringsförslag, varför utskottet tillstyrker desamma.

Vad i propositionen 1976/77: 55 i övrigt anförts och föreslagits har inte gett utskottet anledning till särskilda uttalanden.

Aberopande vad som anförts *hemställer* utskottet

1. att riksdagen beträffande ny utredning om folkhögskolan avslår motionen 1976/77: 1442 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande nya självständiga folkhögskolor bifaller propositionen 1976/77: 55 samt avslår motionerna 1976/77: 1423, 1976/77: 1426, 1976/77: 1431 och 1976/77: 1436,
3. att riksdagen beträffande en zigensk folkhögskola m. m. avslår motionen 1976/77: 990 yrkandet 2,
4. att riksdagen beträffande fritidsledarutbildningen vid folkhögskolorna avslår motionen 1976/77: 1442 yrkandet 6,
5. att riksdagen beträffande arrangemangsbidrag avslår motionen 1976/77: 1434 yrkandet 1,
6. att riksdagen beträffande kursorganisationen med avslag på motionen 1976/77: 1439 och motionen 1976/77: 1442 yrkandet 2 bifaller propositionen 1976/77: 55,
7. att riksdagen beträffande vissa kurser för invandrare avslår motionen 1976/77: 988 yrkandet 1,
8. att riksdagen beträffande åldersgräns för vissa kurser om högst tre veckors längd med anledning av motionerna 1976/77: 1429 och 1976/77: 1441 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
9. att riksdagen beträffande viss åldersdispens avslår motionen 1976/77: 1427,
10. att riksdagen beträffande på visst sätt beräknad inackorderingsavgift som villkor för statsbidrag med avslag på motionen 1976/77: 1434 yrkandet 2 bifaller propositionen 1976/77: 55,
11. att riksdagen beträffande möjlighet att ge stipendier avslår motionen 1976/77: 1434 yrkandet 3,
12. att riksdagen beträffande styrelse, lärarråd och kursråd med avslag på motionen 1976/77: 1442 yrkandet 3 bifaller propositionen 1976/77: 55,

13. att riksdagen beträffande studieomdömen med avslag på motionen 1976/77: 1425 i denna del samt motionerna 1976/77: 1430, 1976/77: 1434 yrkandet 4 och 1976/77: 1442 yrkandet 4 godkänner vad som förordats i propositionen 1976/77: 55,
14. att riksdagen beträffande normeringsinstrument med avslag på motionen 1976/77: 1425 i denna del samt motionerna 1976/77: 1432 och 1976/77: 1442 yrkandet 5 godkänner vad som förordats i propositionen 1976/77: 55,
15. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för en reformering av folkhögskolan som förordats i propositionen 1976/77: 55,
16. att riksdagen beträffande handikappades folkhögskolestudier med anledning av propositionen 1976/77: 55 och med bifall till motionerna 1976/77: 1428, 1976/77: 1433, 1976/77: 1435, 1976/77: 1437 yrkandet 2, 1976/77: 1438 och 1976/77: 1442 yrkandet 7 samt med avslag på motionerna 1976/77: 1424 och 1976/77: 1437 yrkandet 1 beslutar att extra statsbidrag skall utgå i enlighet med vad utskottet förordat,
17. att riksdagen beträffande extra statsbidrag till Nordens folkhögskola avslår motionen 1976/77: 1440,
18. att riksdagen i övrigt godkänner de principer för statsbidrag till driften av folkhögskolor som förordats i propositionen 1976/77: 55,
19. att riksdagen beslutar om inrättande av en lånefond för byggnadsarbeten vid folkhögskolor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77: 55,
20. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77: 55 och med avslag på motionen 1976/77: 1440 såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag till *Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 224 497 000 kr.,
21. att riksdagen godkänner att medel som vid utgången av budgetåret 1976/77 kvarstår på de nuvarande reservationsanslagen Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor och Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor överföres till förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.,
22. att riksdagen till *Lånefonden för byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1977/78 under statens utlåningsfonder anvisar ett investeringsanslag av 12 000 000 kr.

Stockholm den 12 maj 1977

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Nordstrandh (m), Johansson i Skärstad (c), Wiklund (s), fröken Hörlén (fp), herrar Gustafsson i Barkarby (s), Karlsson i Mariefred (c), herr Sundgren (s), fröken Rogestam (c), herrar Hagberg i Örebro (s), Bengtsson i Hamneda (c), Nyhage (m), Gillström (s), fru Sandéhn (s) och herr Jonsson i Alingsås (fp).

Särskilt yttrande

av herr Karlsson i Mariefred (c):

Folkhögskolan bör enligt min mening vara en skola för vuxna. Den bör i undervisning och skolliv kunna bygga på erfarenheter som eleverna gjort också i arbets- och samhällsliv. Det är emellertid också viktigt att ta reda på om skolformens speciella möjligheter kan tas till vara för att möta angelägna behov i samhället även i sådana fall där nämnda erfarenheter är små eller saknas. Jag har därför kunnat gå med på att under en försöksperiod möjligheter skapas att under kortare kurser ta emot elever som fyllt minst 14 år. Ledande för mig har härvid varit möjligheten att anordna kurser gemensamma för t. ex. föräldrar och tonårsungdomar.

